

**Związek
Ukraińców
w Polsce**

Newsletter 2022

Monitoring mowy nienawiści, praktyk dyskryminacyjnych oraz przestępstw wobec mniejszości ukraińskiej i migrantów ukraińskich w Polsce, działania prawne

W ramach projektu „Monitoring mowy nienawiści, praktyk dyskryminacyjnych oraz przestępstw wobec mniejszości ukraińskiej i migrantów ukraińskich w Polsce, działania prawne” realizowanego przez Związek Ukraińców w Polsce (ZUwP) przy wsparciu Fundacji im. Stefana Batorego kontynuowano rozpoczęte w 2016 roku działania polegające na:

- I) monitorowaniu mowy nienawiści,
- II) monitorowaniu praktyk dyskryminacyjnych,
- III) monitorowaniu przestępstw wobec mniejszości ukraińskiej i migrantów ukraińskich w Polsce,
- IV) działaniach prawnych w ww. zakresie.

W przedmiot tych działań wchodzi ujawnianie przestępstw, opracowywanie i składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, zażaleń, apelacji, odpowiedzi na apelacje, wniosków dowodowych i innych, udzielanie konsultacji prawnych.

W 2022 roku złożono ponad 100 zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Działaniami objęto sprawy nowe oraz sprawy będące w toku, wcześniej wszczęte z zawiadomienia ZUwP lub innych osób (od roku 2016).

Czynnościami objęto m.in. przestępstwa publicznego nawoływania do popełnienia przestępstwa z art. 119 § 1 kk lub publicznego pochwalania popełnienia tego przestępstwa (art. 126a kk), publicznego nawoływania do popełnienia przestępstwa lub pochwalania popełnienia przestępstwa (art. 255 kk), publicznego nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych (art. 256 § 1 kk), publicznego znieważania grupy ludności albo poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej (art. 257 kk), znieważania pomnika (art. 261 kk), znieważania miejsca spoczynku zmarłego (art. 262 kk), zniesławiania (art. 212 kk), a także sprawy o ochronie dóbr osobistych (art. 24 kc).

Pod adresem członków ukraińskiej mniejszości narodowej oraz imigrantów z Ukrainy pojawiają się zwroty znieważające: „pomiot”, „bydło”, „UPAdlińcy”, „UPAdlina”, „chachoł”, „gnida”, „swołocz”, „rezun”, „podła podstępna nacja”.

Jako przykład zwrotów nawołujących do nienawiści w rozumieniu art. 256 § 1 kk odnotować można: „won”, „wypie*dalaj”, „wypie*dalać”.

Sprawcy (autorzy wpisów), usiłując uniknąć odpowiedzialności karnej, używają w połączeniu ze zwrotami znieważającymi lub nawołującymi do nienawiści wyrażen: „banderowiec”, „banderowcy”, „banderowskie”, „upadlińcy”, „upadlina”, „chazar”, „chazarzy”, „chazarski” zamiast słów: „Ukrainiec”, „Ukraińcy”, „Ukraina”, „ukraiński”, by w ten sposób zamaskować to, że ich wypowiedzi adresowane są do Ukraińców, by ukryć, że zniewaga ma miejsce z powodu ukraińskiej przynależności narodowej osoby, której dotyczy wypowiedź. Wyżej wymienione słowa występują tu w roli synonimów fraz „Ukrainiec”, „ukraiński”, co potwierdzają opinie biegłych językoznawców.

Od 24 lutego 2022 roku, tj. od pełnowymiarowej inwazji Rosji na Ukrainę (wojny trwającej od 2014 roku), notuje się nasilenie aktów mowy nienawiści (także dezinformacji).

16 kwietnia 2022 roku ustawą z 13 kwietnia 2022 roku o szczególnych rozwiązaniach w zakresie przeciwdziałania wspieraniu agresji na Ukrainę oraz służących ochronie bezpieczeństwa narodowego (Dz.U. 2022, poz. 835) wprowadzono nowy typ przestępstwa: stosowania, używania lub propagowania symboli lub nazw wspierających agresję Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, za co grozi grzywna, kara ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat dwóch. Takimi symbolami są na przykład litery „Z” i „V”. Odnotowano już propagowanie takich symboli.

Zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa złożono m.in. w sprawach:

- wpisu (pod adresem prezydenta Polski Andrzeja Dudy i prezydenta Ukrainy Wołodymyra Zełenskiego) o treści: „Chazarskie ścierwa... gady...”;
- wpisu (pod adresem premiera Izraela) o treści: „Żydowskie hamidło jak zwykle ma wiele do powiedzenia”;
- wpisu (pod adresem Ukraińców) zawierającego zwroty: „wpuszczono zmię do Polski... ten bandycki-zmijowy pomiot... tych smierdzących zwyrodnialców!... Paszol won, je..ni zwyrodnialcy! Zdychajcie u siebie z głodu, nikczemni, morderczy sku*wiele”;
- wpisu o treści: „...profilaktycznie bombardowane co 50 lat, teoria ta winna dotyczyć również Ukrainy od Kijowa do granicy z RP!!!”;
- postu wraz z filmem z literą „Z”;
- wpisu wraz ze zdjęciem z literą „Z”;
- wpisów zawierających zwrot „upadlincy”.
- Sąd Apelacyjny w Warszawie utrzymał wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie skazujący sprawcę za publiczne stosowanie groźby bezprawnej wobec grupy ludności z powodu jej przynależności narodowej poprzez opublikowanie wpisu „Znajdzie się kij na banderowski ryj”, znieważania grupy ludności ukraińskiej lub poszczególniej osoby poprzez określenie ich mianem „swołocz”, „parch”, „parchaczenka”, „stepowa swołocz”, „banderowska swołocz”, „chazarska swołocz”, „banderswołocz”, „hołota” (art. 257 kk). W sprawie orzeczono karę łączną siedmiu miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres trzech lat, zobowiązano skazanego do zaniechania publikowania w Internecie wypowiedzi znieważających i zawierających treści dyskryminujące z uwagi na przynależność narodową i etniczną, a także zobowiązano go do przeczytania książki;
- przed Sądem Okręgowym Warszawa-Praga zakończył się proces o ochronę dóbr osobistych Piotra Tymy, członka ZUwP (art. 24 kc) przeciwko Fundacji Kompania Kresowa jako wydawcy/prowadzącej portal internetowy www.kresy.pl za tolerowanie utrzymywania znieważających wpisów naruszających godność i dobre imię powoda. Strony zawarły ugodę, na skutek której pozwana Fundacja

Kompania Kresowa zamieściła przeprosiny na stronie [www.kresy.pl](https://kresy.pl/wydarzenia/regiony/ukraina/tyma-zlajal-polska-mniejszosc-na-ukrainie-za-brak-reakcji-na-race-na-cmentarzu-orlat/): <https://kresy.pl/wydarzenia/regiony/ukraina/tyma-zlajal-polska-mniejszosc-na-ukrainie-za-brak-reakcji-na-race-na-cmentarzu-orlat/> i wpłaciła stosowne zadośćuczynienie na rzecz jednego ze stowarzyszeń;

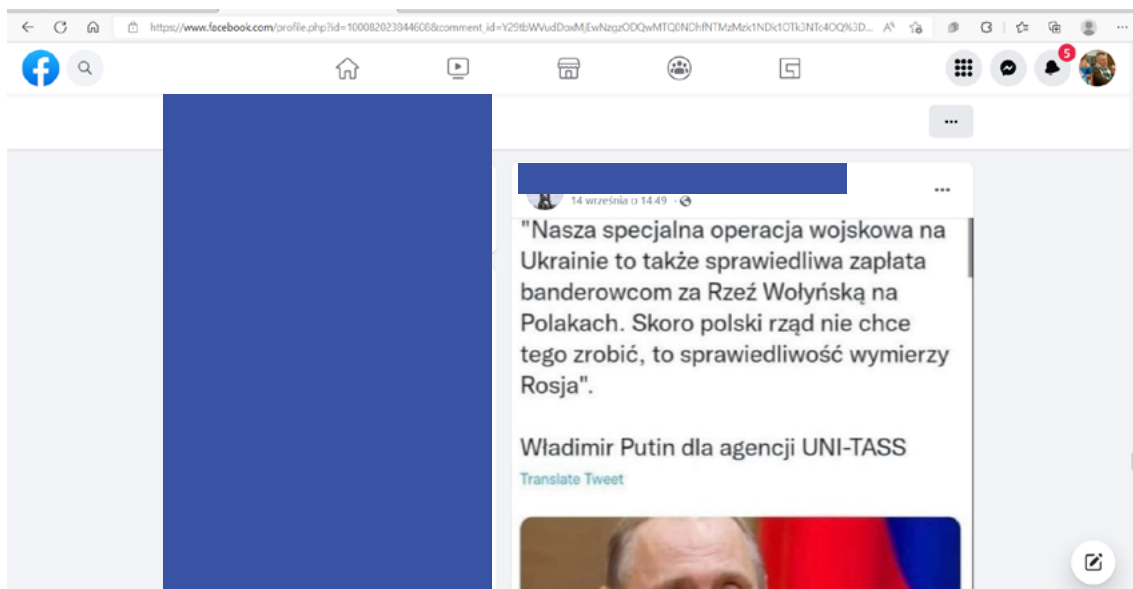
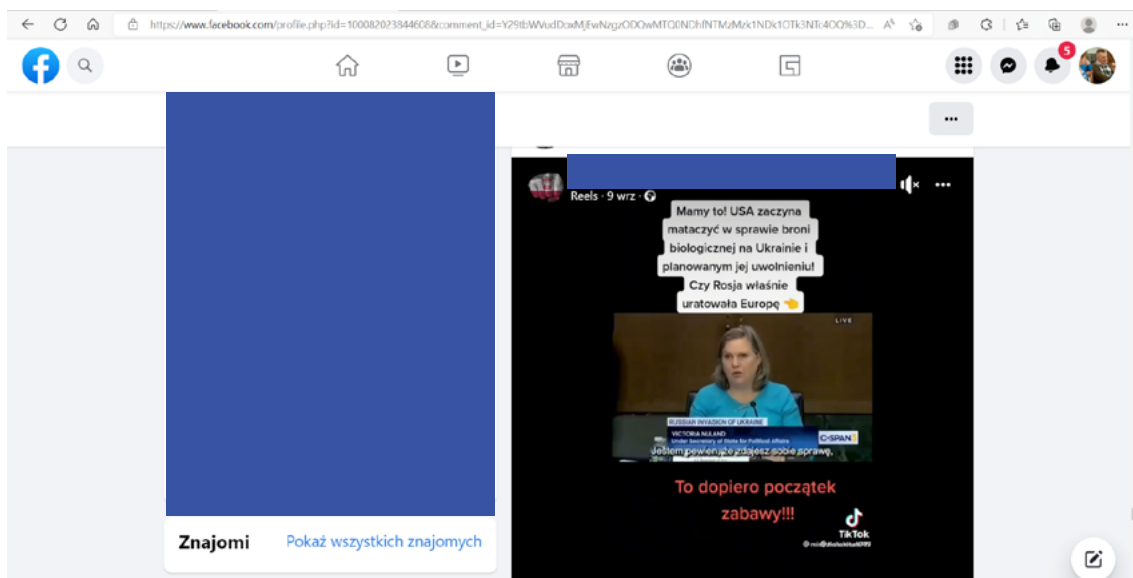
- przed Sądem Rejonowym Warszawa-Praga Północ zakończył się proces karny, w którym ZUWP wniósł prywatny akt oskarżenia przeciwko jednemu z naukowców za zniesławienie Związku poprzez sformułowanie na łamach portalu www.prawy.pl pod adresem członków ZUWP zarzutu szpiegostwa: „I widocznie któryś z członków Związku Ukraińców w Polsce mnie po prostu zakapował, bo oni pełnią rolę szpiegów w Polsce... Zakapował mnie do ich służby bezpieczeństwa...”. Na skutek tzw. pojednania i oświadczenia oskarżonego, że: „Podczas udzielania rzeczonoego wywiadu” nie kierował do dziennikarza wypowiedzi o ww. treści, sąd umorzył postępowanie;
- w kwietniu 2022 roku Sąd Okręgowy w Przemyślu skazał autora wpisu o treściach: „Lwów odzyskamy banderowców ubijemy” i „banderowska hołota” za czyn z art. 119 § 1 kk i art. 216 § 1 kk, tj. stosowania gróźb bezprawnych wobec osób narodowości ukraińskiej na karę łączną 10 miesięcy ograniczenia wolności, a wyrok podano do wiadomości publicznej;
- uprawomocnił się wyrok SR w Przemyślu skazujący autora słów „rezun” i „podła podstępna nacja” uznający, że zwroty te stanowią zniewagę grupy ludności narodowości ukraińskiej z powodu jej przynależności narodowej (art. 257 kk; II K 375/21). Sąd Okręgowy w Przemyślu apelacji oskarżonego nie uwzględnił (II Ka 287/21); orzeczono także podanie wyroku do wiadomości publicznej.

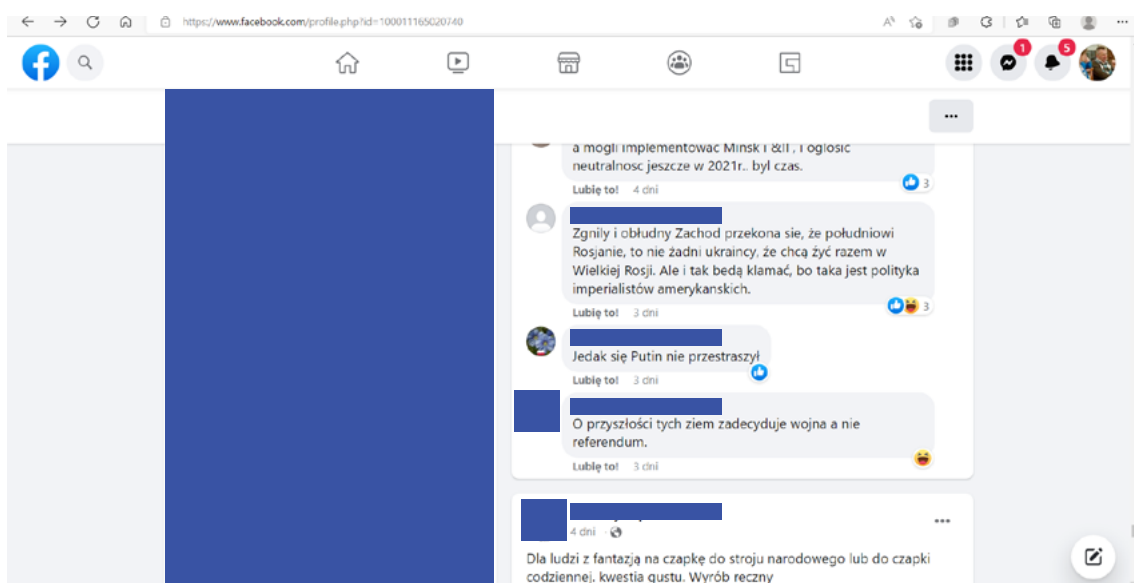
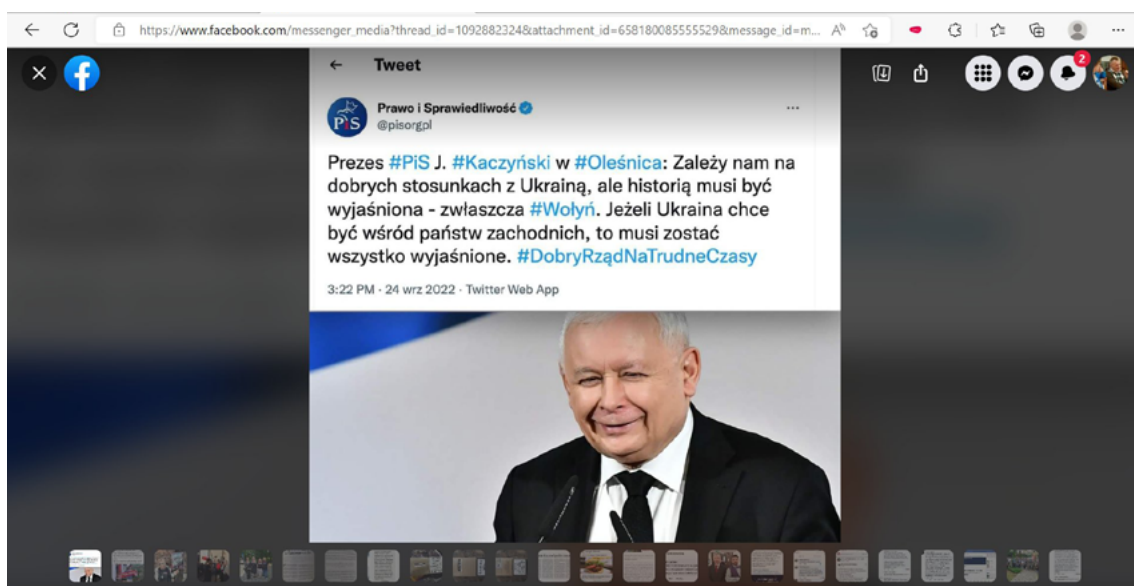
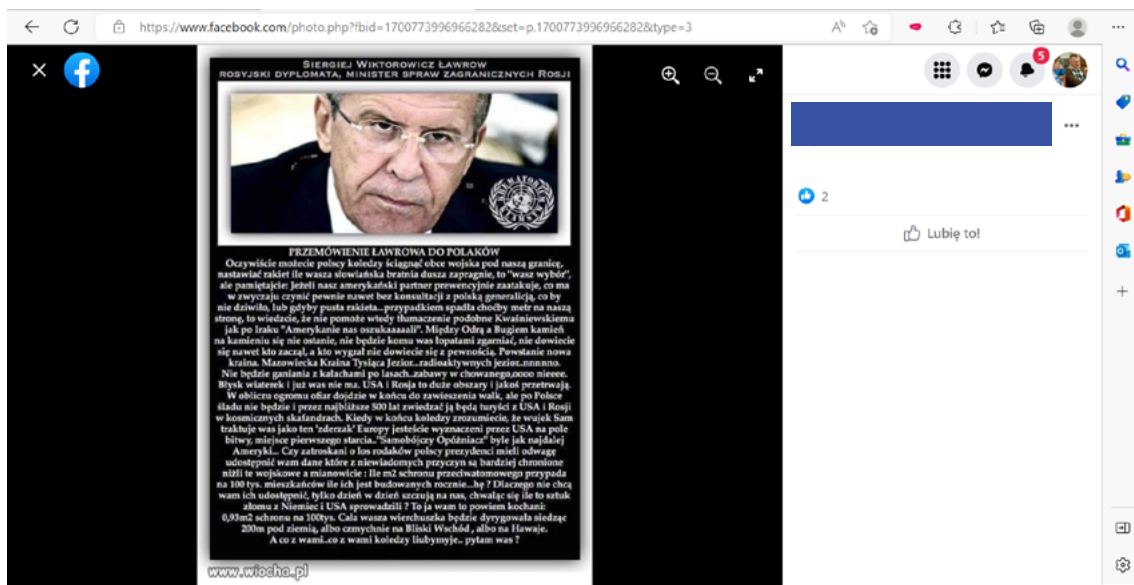
Ze względu na obecność na terenie Polski po 24 lutego 2022 roku dużej rzeszy obywateli Ukrainy – uchodźców wojennych – niespotykane wcześniej ogromne wsparcie ze strony społeczeństwa i państwa polskiego dla Ukrainy w trakcie działań monitoringowych szczególną uwagę zwrócono na *fake newsy* rozpowszechniane w mediach społecznościowych. Celem działań dezinformacyjnych było wywołanie negatywnego nastawienia Polaków do uchodźców z Ukrainy. Pod tym kątem prowadzono monitoring wystąpień publicznych, wpisów w mediach społecznościowych polskich polityków, dziennikarzy oraz na forach internetowych ww. mediów. W trakcie monitoringu stwierdzono, że w części mediów, we wpisach w mediach społecznościowych, w dyskusjach na forach często nagłaśniano zdarzenia kryminalne lub z negatywnym podtekstem, w których w rzeczywistości lub nie negatywnymi bohaterami byli obywatele Ukrainy czy władze ukraińskie. Był to jeden ze sposobów budowania atmosfery zagrożenia ze strony Ukraińców. W części programów publicystycznych odwoływano się również do teorii spiskowej, zgodnie z którą w Polsce w administracji państwowej i samorządowej, parlamencie, polskich mediach działa silne lobby przedstawicieli mniejszości ukraińskiej, potomków ofiar akcji „Wisła”. Wspomniane *lobby* ma być wrogo nastawione do Polski, stanowi poważne zagrożenie dla państwa polskiego oraz wpływa negatywnie na stosunek władz polskich do Ukrainy. Na uwagę zasługuje fakt, iż część wpisów była zamieszczana nie przez anonimowych (ukrytych pod *nickami*) internautów, ale przez osoby z tytułami naukowymi, wykładowców akademickich.

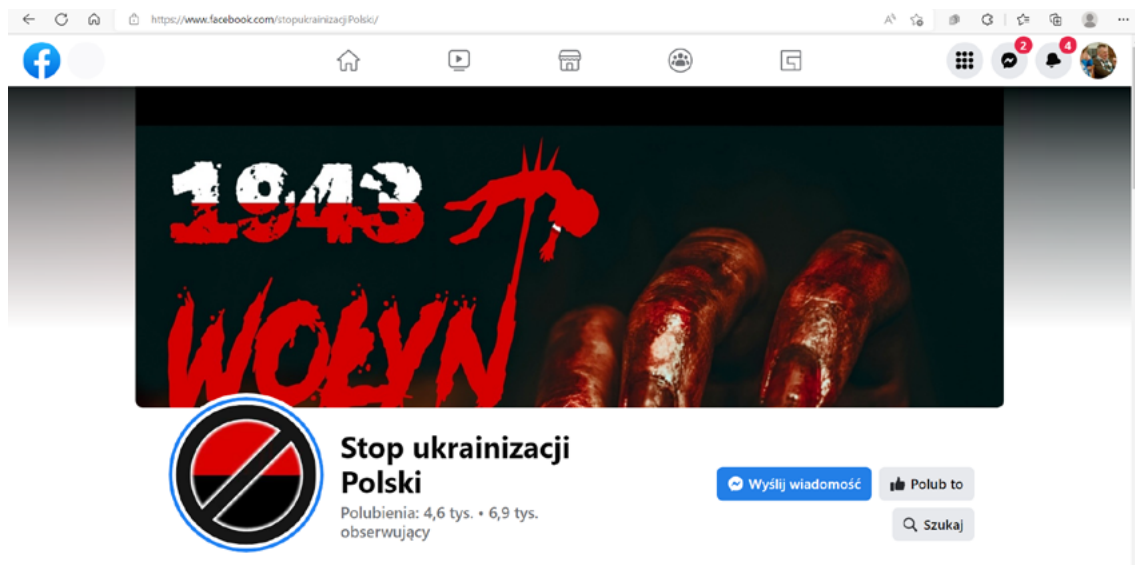
Cases studies

- I. Z analizy zjawiska wynika, że środowiska i osoby aktywnie promujące w Internecie skierowane przeciwko mniejszości ukraińskiej, obywatelom Polski oraz ogólnie antyukraińskie treści w 2022 roku skupiły się przede wszystkim na budowaniu negatywnej narracji odnośnie wojny w Ukrainie. W postach w mediach społecznościowych (Facebook, Twitter, Instagram, YouTube) autorzy odnosili się do różnych aspektów przebiegu i skutków agresji Rosji. Negatywny, antyukraiński przekaz był budowany w oparciu o treści i symbole od lat wykorzystywane przez propagandę rosyjską oraz środowiska antyukraińskie w Polsce. Pomimo przeniesienia punktu ciężkości na obecność w Polsce dużej rzeszy uchodźców z Ukrainy (tezy o zagrożeniu ukrainizacją Polski, uprzywilejowaniu uchodźców względem Polaków), we wpisach oraz wystąpieniach nadal w sposób jawny bądź zawołowany wykorzystywano treści odnoszące się do historii (zbrodnie na Wołyniu, „szerzący się w Ukrainie

nacjonalizm i nazizm”, immanentna wrogość na przestrzeni wieków Ukraińców do Polski i Polaków). Znacząca część *fake newsów* i negatywnego przekazu była nakierowana na wywołanie niepokoju w polskim społeczeństwie oraz presji na polskie władze, by odstąpiły od wspierania Ukrainy. Wśród partii politycznych jednoznaczne antyukraińskie i antychodźcze stanowisko zajęła Konfederacja Korony Polskiej, a w szczególności jej lider Grzegorz Braun (spektakularne akcje odnośnie usuwania flag ukraińskich, wiece przeciwko „ukrainizacji Polski”). Politycy innych partii głosili wsparcie dla Ukrainy i uchodźców, część jednak nie rezygnowała przy tym z instrumentalnego traktowania kwestii historycznych, głównie zbrodni na Wołyniu. Celował w tym zwłaszcza szczeciński radny z ugrupowania Solidarna Polska Dariusz Matecki.

https://swiatowid.video.blog/2022/04/03/amerykansko-ukrainskie-ludobojstwo-na-rosjanach-maskowane-obrona-ukrainy-relacje-mieszkancow-mariupola/?fbclid=IwAR0rQvCG6BTU-bAIn1o5PGJ7vjvllu28NKxjWoI3T4CjrSzK_sVJWdoQnvE

← ↻ 🔍 <https://m.facebook.com/PamietamWolyn/7fref=ts> 🗨️ 📷 📌 🔄 ⚙️ 👤 ⋮

Pamiętam Wołyn
8 lipca o 15:12 · 🌐

Dariusz Matecki: Ludobójstwo wołyńskie, o którym przypomnieli kibice Pogoni, to jedna z najtragiczniejszych historii w relacjach polsko-ukraińskich. Polacy w ostatnich miesiącach pokazują, że pamiętają o bolesnej przeszłości, ale dla Ukraińców zrobili bardzo wiele. Po wybuchu wojny, którą rozpętała Rosja, to nasz kraj przyjął najwięcej osób z sąsiedniego państwa i mowa tutaj o kilku milionach ukraińskich obywateli. To nie Polska ma zapomnieć o gehennie własnych rodaków, a Ukraina powinna pozbyć się kultu zbrodniarzy. Bo to co dziś Rosjanie robią z ukraińskimi cywilami, Ukraińcy robili wówczas z Polakami. Tu nie ma pola do dyskusji.

👍 🤔 🗨️ 1,1 tys.

106 komentarzy · 199 udostępnień

Polub to · Komentarz · Udostępnij

Pamiętam Wołyn
<https://m.facebook.com/photo.php?fbid=404520971711003&id=100064593106532&set=a.164870850093508&av=AfaHG3HvHueJlYlhq0IH8kdWQF3JHGKfYReo56s3H0P0g2YYIi-rAc5ku5NGmqRy&coaiipv=0&source=48&...>

← ↻ 🔍 <https://m.facebook.com/PamietamWolyn/7fref=ts> 🗨️ 📷 📌 🔄 ⚙️ 👤 ⋮

Ośrodek Monitorowania Chryścianofobii Fidei Defensor prowadził(a) transmisję na żywo: 22 czerwca o 17:07 · 🌐

Szczecin. Transmisja konferencji i promocji książki "Niedokończone Msze Wołyńskie". Wydarzenie z udziałem znakomitych gości: świadków historii i historyków; Swoją obecnością zaszczytlił nas Mirosław Don, Antoni Dąbrowski, ks. Tadeusz Isakowicz-Zaleski (popularyzator historii Kresów Wschodnich), ks. prof. Józef Marecki (kierownik Katedry Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Papieskiego w Krakowie) oraz dr Leon Poppek (zastępca Dyrektora Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa Instytutu Pamięi Narodowej). Spotkanie zorganizowało szczecińskie Stowarzyszenie Fidei Defensor. Zachęcamy do oglądania komentowania i udostępniania!

← ↻ 🔍 https://wpprawo.pl/brawo-kibice-slaska-wroclaw-z-transparentem-stop-ukrainizacji-polski-transparent-byl-doskonale...

WIADOMOŚCI FELIETONY HISTORIA ŚWIADKOWIE RZEZI WOŁYŃSKIEJ MUZYKA, KULTURA I RECENZJE FILMY SKLEP JESZCZE

WIADOMOŚCI

Brawo! Kibice Śląska Wrocław z transparentem "Stop ukrainizacji Polski". Transparent był doskonale widoczny w telewizji transmitującej mecz

Przez Last updated: **paź 4, 2022** Otwiera na stadionie Śląska Wrocław / FOL YT

Udostępnij 11

Piłkarze Śląska Wrocław w ostatnim czasie nie porywają grą na murawie. W poniedziałek zaliczyli kolejną porażkę. Tym razem 0:2 przegrywając z Wartą Poznań. Ale nie z tego powodu o Śląsku zrobiło się głośno, a w związku z transparentem wywieszonym przez kibiców WKS, który ucieczył niejedno polskie oko.

"Stop ukrainizacji Polski". Tak brzmiała treść transparentu wiszącego na ogrodzeniu trybuny dopingowej Śląska Wrocław podczas poniedziałkowego meczu z Wartą Poznań.

Bulwersujące?

Portowe (Gol24.pl, Sportowe Fakty) oraz Gazeta Wrocławska prześcigają się w atakach na wrocławskich kibiców. Piszą o "skandalicznym" i "bulwersującym" transparenście i sugerują, że sprawą powinna się zająć Komisja Ligi, która może ukarać klub np. karą finansową. Od transparentu odcina się rzecznik prasowy klubu, Jędrzej Rybak.

Numer konta do wpłat bezpośrednich »

OGLĄDAJ BEZ REKLAM! APLIKACJA WPRAWO.TV-PREMIUM NA IOS I ANDROIDA

Pobierz w App Store

POBIERZ Z Google Play

- Pobierz, aktualizuj i subskrybuj!

WSPIERAJ NAS KUPUJĄC W NASZYM SKLEPIE

sklep Prywatność

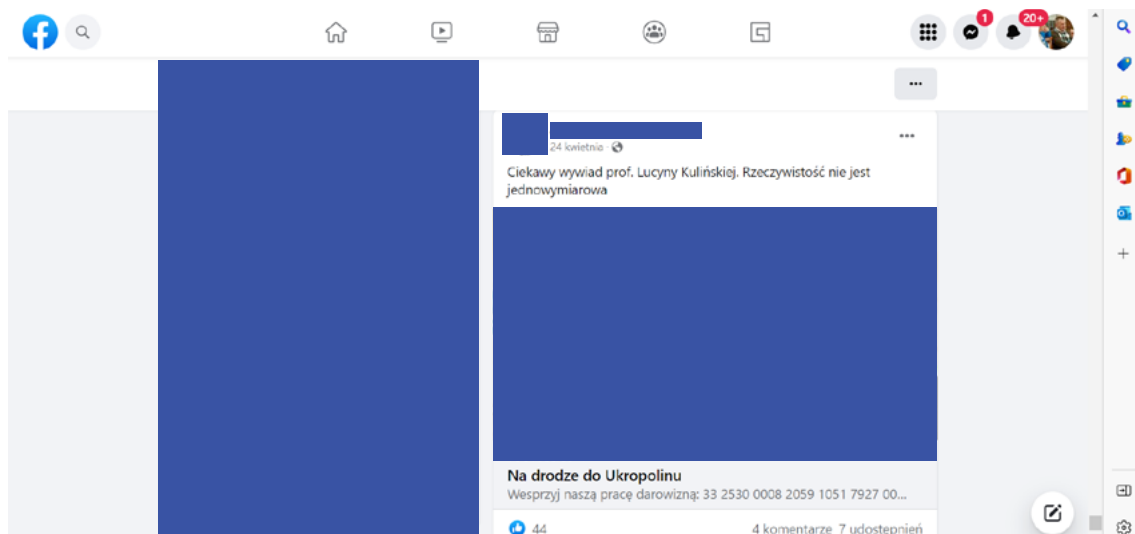

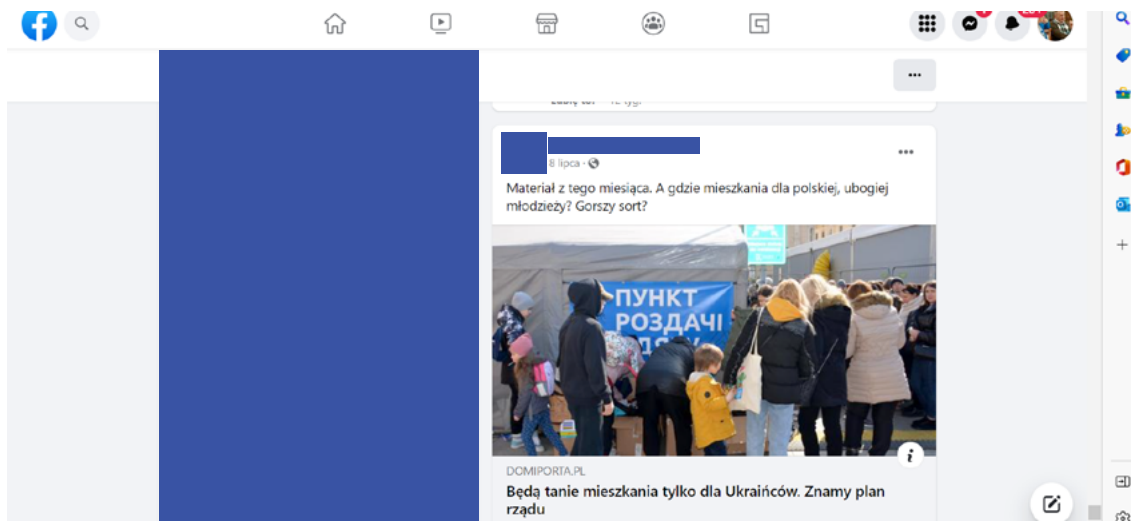
Facebook interface showing a post from 13 sierpnia.

A gdzie specjalny status języka polskiego na Ukrainie? Robią z nas frajerów, którzy mają tylko dawać, dawać i dawać!

KRESY.PL

Władze Ukrainy rozważają nadanie językowi angielskiemu specjalnego statusu

<https://medianarodowe.com/2022/07/09/kibice-pamietaja-o-ofiarach-upa-zostali-zaatakowani-za-swoj-transparent/>

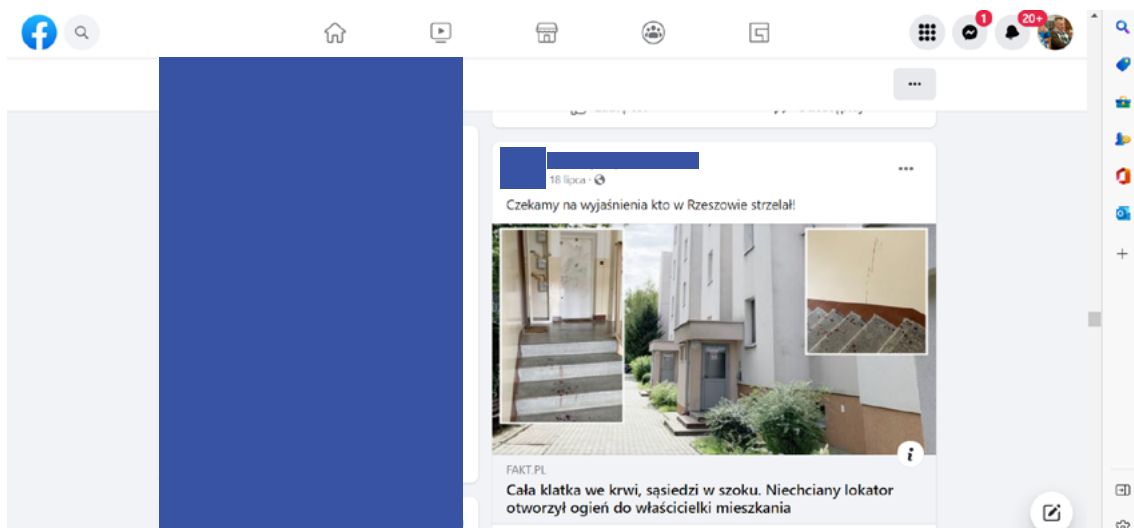
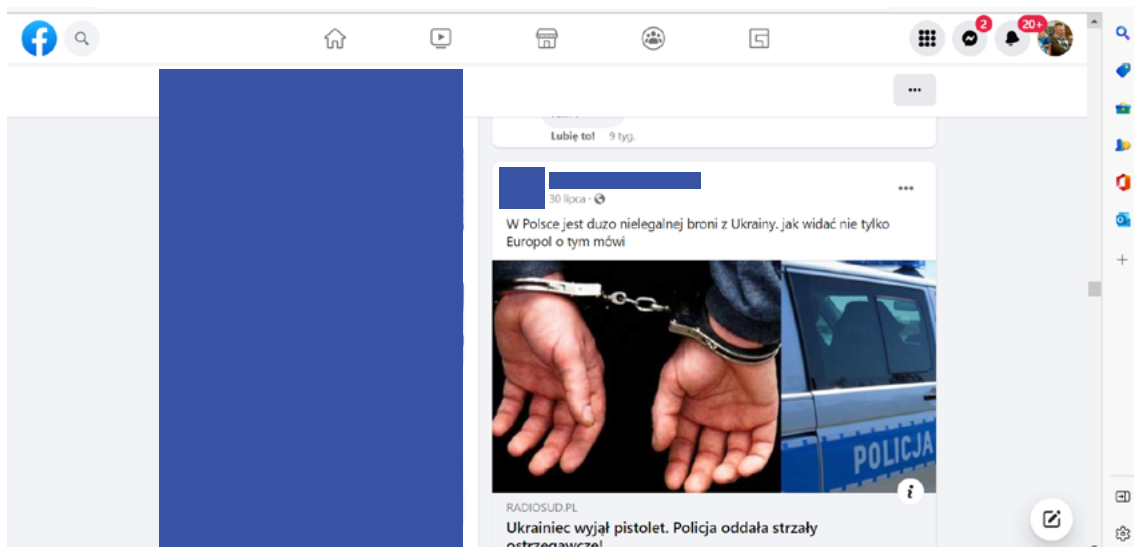
<https://www.youtube.com/watch?v=jRibr72ZidU>

<https://wolnosc.tv/grzegorz-braun-ujawnia-nowe-szokujace-fakty-ws-ukraincow-w-polsce-be-da-kandydowac/#comment-10266>

https://www.portalsamorzadowy.pl/forum/357687_0.html

II. W celu osiągnięcia założonych przez autorów celów w publikacjach szczególnie nagłaśniano, manipulowano faktami, które w złym świetle ukazywały zarówno państwo ukraińskie, jak i uchodźców przebywających w Polsce. Klasycznym przykładem wykorzystania *fake newsów* i budowania za ich pomocą negatywnego przekazu jest sprawa „zdemolowania przez obywateli Ukrainy [sic!] lokali mieszkalnych udostępnionych im w Krakowie”. Informacja o tego typu zdarzeniu oraz o odmowie opuszczenia przez uchodźców zajmowanych lokali, która pojawiła się na portalu społecznościowym FB, znalazła się na portalu prowadzonym przez jedną z kancelarii prawnych. *Fake news* był następnie masowo powielany przez innych użytkowników FB, Twittera itp. Pomimo publicznych informacji (w tym ze strony policji), iż demolowania urządzeń w domu mieszkalnym dopuścił się jeden lokator (sic!), chory psychicznie obywatel Ukrainy, inni uchodźcy zgodnie z ustaleniami z władzami miasta opuścili zajmowane lokale (w których nie stwierdzono przypadków dewastacji), *fake news* był nadal masowo powielany w przestrzeni medialnej.

Podobny schemat negatywnej kampanii w oparciu o *fake newsy* miał miejsce w odniesieniu do bójki na Nowym Świecie w Warszawie, w wyniku której śmierć poniósł Polak. Napaści miał jakoby dopuścić się obywatel Ukrainy. W tym przypadku na uwagę zasługuje fakt, iż tego typu *fake news* był rozpowszechniany publicznie przez znanych polskich polityków oraz to, że podobne przypadki (napadów ze skutkiem śmiertelnym) stanowiły podłoże do formowania w przestrzeni medialnej zarzutów, iż sprawcami byli Ukraińcy.

https://legaartis.pl/blog/2022/09/21/mieszkania-dla-uchodzcow-calkowicie-zdemolowane-przez-okno-wyrzucili-nawet-wanne/?fbclid=IwAR1gQbKfXA74oGt6jh5oIZBI6WR7SALyFke07Ob9tQXYJFIgM_jhCg7ZLgE

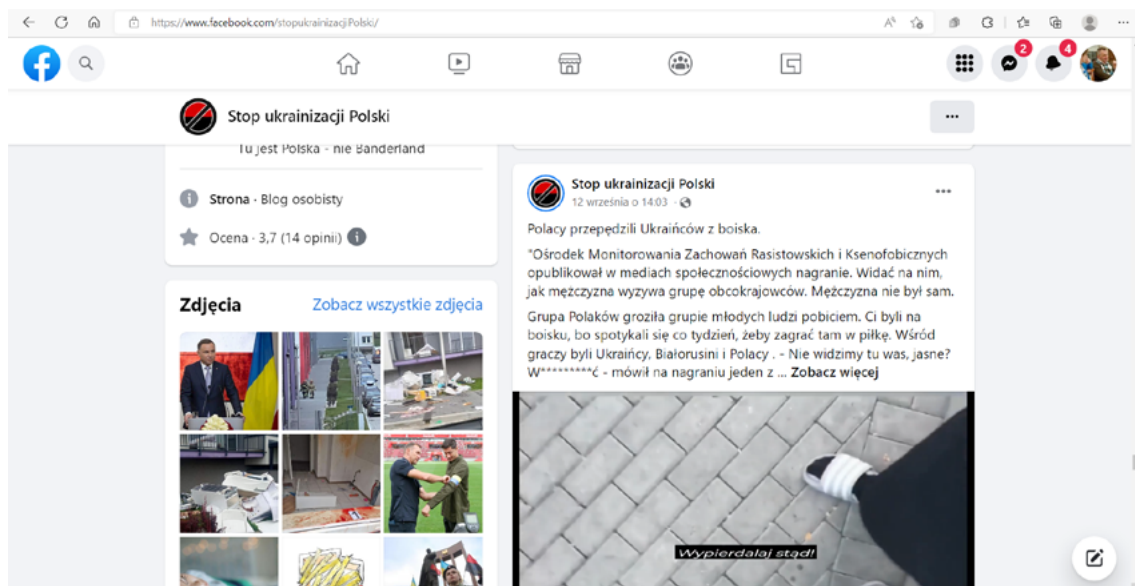
<https://www.wykop.pl/link/6656369/warszawa-smiertelny-atak-nozownika-na-nowym-swiecie-policja-poszukuje/>

<https://www.wprost.pl/warszawa/10718875/nozownik-z-warszawy-nie-był-ukraincem-jest-też-nagranie.html>

<https://wolnosc.tv/polak-zabity-na-nowym-swiecie-w-warszawie-wideo-18/>

<https://www.stefczyk.info/2022/05/13/ukrainiec-zabil-polaka-na-warszawskim-nowym-swiecie-sprawdzilismy/>

III. Monitoring obejmował również informacje na temat przypadków agresji, których ofiarami byli uchodźcy, obywatele Ukrainy. Analizowano sposób informowania o ww. zdarzeniach przez media, reakcję na nie polskich internautów (zanotowano występowanie głównie pozytywnych reakcji i głosy wsparcia, zdarzały się również wpisy, w których zawarta była pochwała przemocy wobec Ukraińców).

<https://tvn24.pl/tvnwarszawa/najnowsze/warszawa-grozili-ukraincom-i-bialorusinom-na-boisku-kazali-wypierd-nie-pozwolili-nawet-usiasc-bo-to-polska-lawka-sa-zatrzymani-co-im-grozi-6095676>

<https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,28892505,chuligani-wypedzili-ukraincow-z-boiska-grochowiacy-organizuja.html>

<https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/8522992,ukrainka-paragon-polak-atak.html>

https://www.rmfm24.pl/regiony/warszawa/news-jedna-kopnal-druga-uderzyl-w-twarz-poszukiwany-mezczyzna-kto,nId,5955677#crp_state=1

<https://wiadomosci.wp.pl/grozono-mu-w-autobusie-policja-szuka-nastolatka-z-ukrainy-6805269451438848a>

<https://uwaga.tvn.pl/reportaze,2671,n/zolynia-44-latek-nawolywal-w-sieci-do-ataku-na-ukraincow-ma-zarzuty,348656.html>

Reakcje w przypadkach ataków na Ukraińców na forach internetowych:

<https://wydarzenia.interia.pl/mazowieckie/news-atak-na-ukraincow-i-bialorusinow-w-warszawie-to-jest-polska-,nId,6260425>

Monitoring obejmował również analizę raportów i artykułów prasowych poświęconych zagrożeniu dezinformacją w polskiej przestrzeni medialnej. Zwrócono także uwagę na próby

wykorzystywania kwestii uchodźców z Ukrainy w działaniach dezinformacyjnych oraz posługiwanie się narracjami antyukraińskimi rozpowszechnianymi przez Federację Rosyjską.

https://ibims.pl/komunikat-ws-szerzenia-dezinformacji-ws-sytuacji-na-ukrainie-w-polskiej-przestrzeni-internetowej/?fbclid=IwAR181CbrLpLZWa0YYQ0fhIF7gCPoupJy-rXWRsf3Ayl6TWWZnprAj8ATs_UU

<https://frontstory.pl/dezinformacja-antyszczepionkowcy-wojna-rosja-ukraina-konfederacja-braun/?fbclid=IwAR2xyrECW-Z8yno0yRHboLBbrvmQX6BXdcK4TkoFzZL9vV781hNsmKc3IRg>

<https://oko.press/tak-skrajna-prawica-wykorzystala-fake-newsa-o-morderstwie-by-szczuc-polakow-przeciwko-ukraincom/>

<https://fakenews.pl/spoleczenstwo/nie-podejrzanymi-o-zabojstwo-na-nowym-swiecie-nie-sa-obcokrajowcy/>

<https://homodigital.pl/niewdzieczni-uchodzcy-z-ukrainy-pomysl-zanim-opiszesz-swoja-historie/>

<https://konkret24.tvn24.pl/polityka/polska-ma-deportowac-ukrainskich-obywateli-plci-meskiej-do-ukrainy-uwaga-na-rosyjskie-falszywki-ra1109485-5791446>

<https://regiodom.pl/uchodzcom-z-ukrainy-jest-w-polsce-za-dobrze-tak-nieraz-wygladaja-ich-pierwsze-dni-w-naszym-kraju-spanie-na-podlodze-to-norma/ar/c9-16134855>

Warszawa, październik 2022